

Bouwhistorische opname

Hoofdstraat 44a

te Leiderdorp

Enderman, bureau voor bouwhistorie

In opdracht van: W. Englebert

Bouwhistorische opname

Hoofdstraat 44a

te Leiderdorp

Nieuwkoop, februari 2016

Onderzoekperiode: januari 2016

Uitvoerend bureau:
Enderman, bureau voor bouwhistorie
't Ondiepe 8
2421 TR Nieuwkoop
06 36315078
mwenderman@ziggo.nl

In opdracht van:
W. Englebert
Hoofdstraat 44
2351 AL Leiderdorp

Copyright © 2016 Enderman, bureau voor bouwhistorie

Auteursrechten voorbehouden.

Gehele of gedeeltelijke overneming of reproductie van de inhoud van deze uitgave, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende is verboden, behoudens de beperkingen door de wet gesteld. Het verbod betreft ook gehele of gedeeltelijke bewerking.

Afbeelding omslag: de voorgevel van Hoofdstraat 44a

INHOUD

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Fasering in geschematiseerde plattegronden	5
Waardering in geschematiseerde plattegronden	5
Historische gegevens	6
Beschrijving en analyse	
Algemeen	13
Exterieur	13
Interieur	
bouwdeel 1930	16
garage en overdekte binnenplaats	18
bouwdeel aan de Rijn	19
Conclusie en bouwgeschiedenis	28
Waardering	32
Geraadpleegde literatuur	34

VOORWOORD

In januari 2016 is door de heer W. Englebert aan *Enderman, bureau voor bouwhistorie* opdracht gegeven voor een bouwhistorische opname van het huis Hoofdstraat 44a te Leiderdorp. Dit in verband met de voorgenomen sloop van het pand. Het onderzoek is bedoeld om inzicht te krijgen in de historische ontwikkeling van het gebouw en de mogelijk nog aanwezige cultuurhistorische waarden. Zodoende kan voorkomen worden dat door onbekendheid historisch waardevolle elementen verloren gaan.

De verslaglegging in dit rapport berust in de eerste plaats op een analyse van het gebouw zelf. Ten tijde van het onderzoek was dit niet meer in gebruik. Aan het veldwerk is ruim zes uur besteed. Een groot deel daarvan is gebruikt om de aanwezige balklaag in het bouwdeel aan de Rijn zichtbaar te krijgen. Die was door een plafond van gipsplaat niet te zien. De constructie van het plafond heeft het nemen van overzichtsfoto's belemmerd. Mede om die reden is ervoor gekozen om de bouwsporen via tekeningen in beeld te brengen.

Behalve het onderzoek ter plaatse is een kadastraal onderzoek uitgevoerd om aan de hand van de kadastrale hulpkaarten en veldwerken inzicht te krijgen in mogelijke veranderingen waar geen bouwtekeningen meer van zijn.

De tekeningen van de verschillende verbouwingen in de 20ste eeuw zijn door de heer Van der Pol van de Gemeente Leiderdorp verstrekt, waarvoor bij deze dank.

Dank gaat ook uit naar Marco Bruijnes Architecten BV voor het bemiddelen bij de opdrachtverstrekking.

Zonder nadere vermelding zijn de afbeeldingen, zowel foto's als tekeningen, afkomstig van *Enderman, bureau voor bouwhistorie*.

Maarten Enderman
Nieuwkoop, februari 2016

SAMENVATTING

Hoofdstraat 44a te Leiderdorp

Kadastrale aanduiding:	Leiderdorp, Sectie B 3798
Monumentstatus:	geen
Redegevende omschrijving:	n.v.t.

Samenvatting bouwgeschiedenis

Waarschijnlijk werd in 1840 het deel van het huis aan de Rijn gebouwd. Het toenmalige gebouw had een L-vormige plattegrond. Het was één bouwlaag hoog onder vermoedelijk drie evenwijdig aan elkaar staande schilddaken met noord-zuid georiënteerde nokken. De draagconstructie bestond uit een grotendeels geprofileerde enkelvoudige balklaag. Zover bekend waren voor de kapconstructie dekbalkjukken gebruikt, plaatselijk ondersteund door een standvink. Het huis werd vermoedelijk gebouwd tegen een oudere vleugel aan de zuidzijde, die in 1935 werd afgebroken.

De indeling van het huis bestond waarschijnlijk uit drie vertrekken langs de Rijn, waarvan één mogelijk met een alkoof. Deze werden ontsloten via een banjonetvormige gang die van noord naar zuid liep. Een vierde vertrek bevond zich op de zuidoosthoek. Twee ruimten en de trap waren in de uitgebouwde noordoosthoek ondergebracht. In de meeste kamers was de balklaag in het zicht en geschilderd. Daarbij waren tenminste twee ruimten voorzien van een 18de-eeuws aandoende paneelschildering in de balkvakken. Het vertrek op de noordwesthoek had vermoedelijk een plafond. Opvallend is dat er geen stookplaatsen zijn gevonden.

Rond 1900 vonden er wijzigingen plaats en werden een deel van de gang, de vermoede alkoof en het vertrekken bij de zuidoosthoek samengevoegd.

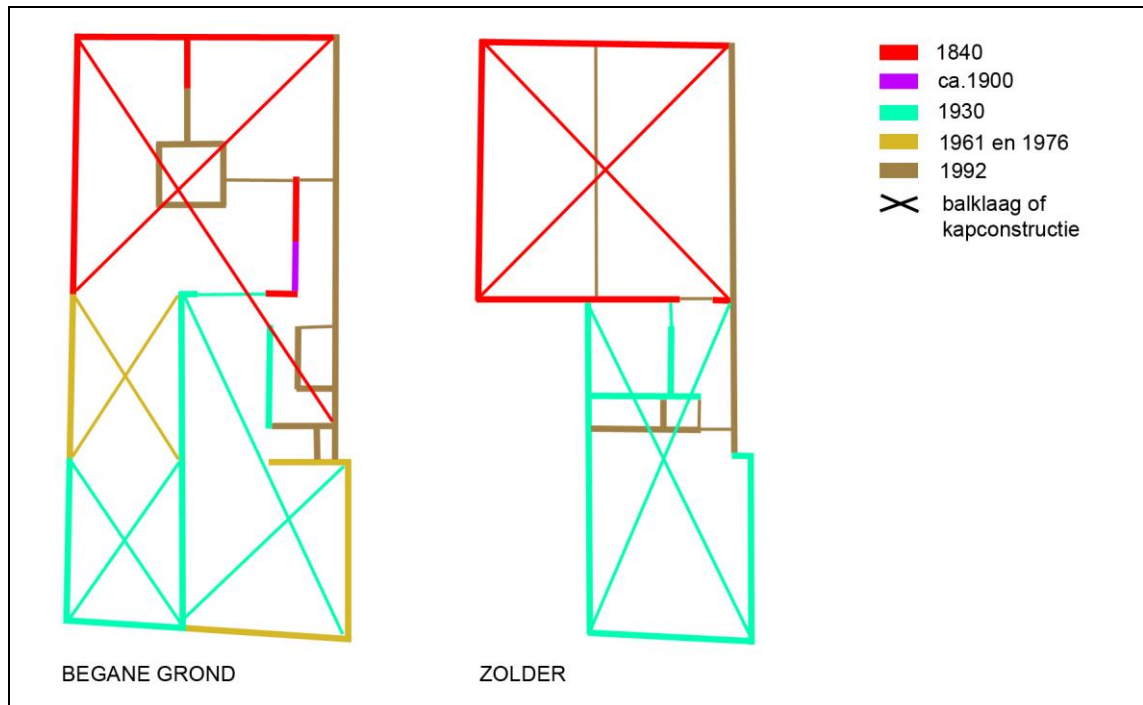
In 1930 werd het huis met een winkel aan de straat uitgebreid. In het bouwdeel aan de Rijn werd toen een nieuwe dwarsgang aangelegd met woonkamers aan de noordzijde en de keuken en bakkerij aan de zuidzijde. De oorspronkelijke opzet bleef nog grotendeels behouden, maar werd bij verbouwingen in 1961 en 1976 steeds kleiner. In 1992 werd het noordelijk deel van het bouwdeel aan de Rijn afgebroken voor een nieuwe woning.

Samenvatting waardering

Met name door de verbouwing van 1992, maar ook door eerdere ingrepen, is van het oorspronkelijke gebouw uit 1840 nauwelijks iets over. Wat rest is niet beeldbepalend, er is geen sprake van architectuur en de draag- en kapconstructie zijn niet bijzonder. De overgeleverde indeling en afwerking is minimaal en fragmentarisch. Dat geldt ook voor het uit 1930 daterende gedeelte aan de Hoofdstraat met aangebouwde garage, waarvan het voor de tijd gangbare en niet bijzondere exterieur te zeer is aangetast. Om die reden is op het hele pand een indifferente monumentwaarde van toepassing.

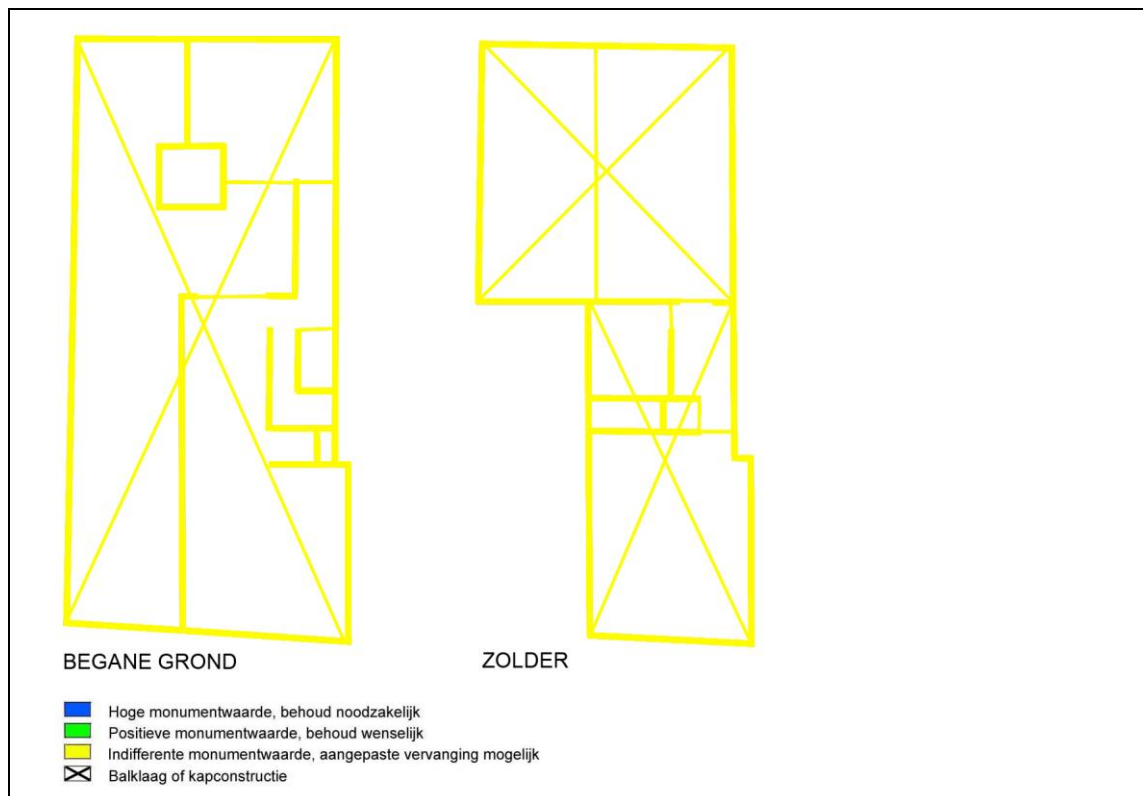
FASERING IN GESCHEMATISEERDE PLATTEGRONDEN

Aangegeven zijn de bouwfases in de bouwmassa, draag- en kapconstructie en de indeling.

WAARDERING IN GESCHEMATISEERDE PLATTEGRONDEN

Aangegeven zijn de waardering van de bouwmassa, de draag- en kapconstructie en de indeling.

HISTORISCHE GEGEVENS

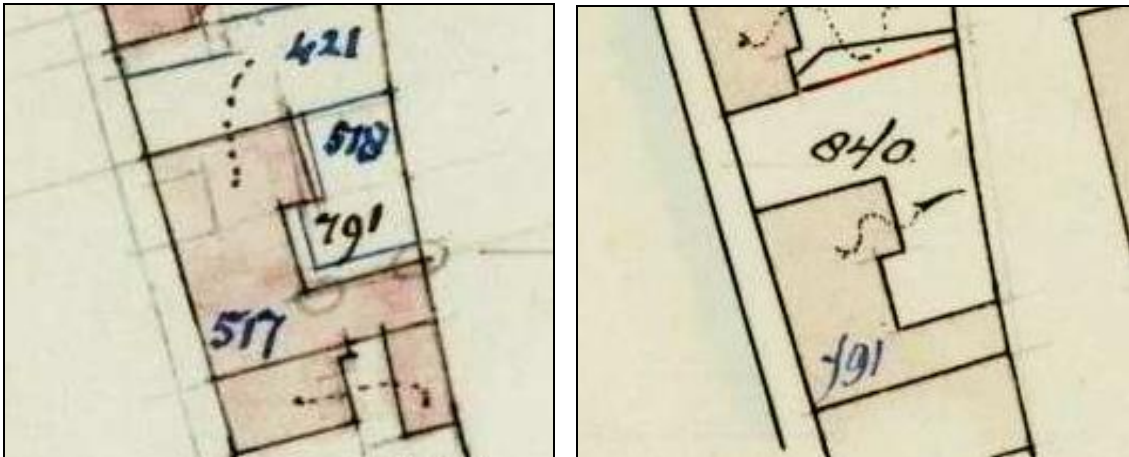
Als eerste betrouwbare bron voor bebouwing ter plaatse van Hoofdstraat 44a is het kadastraal minuutplan van Leiderdorp geraadpleegd. Deze kaart is tussen 1811 en 1832 gemeten en getekend. Op blad 3 van sectie B zijn ter plaatse van Hoofdstraat 44a twee percelen te zien. Deze zijn genummerd 422 en 423. De omschrijving ervan in de kadastrale leggers luidt respectievelijk 'Erf' en 'Huis & Erf'. Eigenaar is de weduwe van Jan Dirk Moraal, die in Leiden woont.

Het huis wordt op de kaart weergegeven als een L-vormige gebouw, met een smalle oost-west georiënteerde zuidvleugel en een brede noord-zuid gerichte westvleugel, evenwijdig aan de Rijn. Aan de noordzijde van de westvleugel is sprake van zowel een inspringend als een uitspringend deel. Op het als 'Erf' gerubriceerde perceel nr. 422 is een tweedeling getekend. Hier stond een niet nader aangeduid bijgebouw. Tussen het huis aan de Rijn en het perceel aan de straat ligt een steeg.

Detail van het tussen 1811 en 1832 gemaakte kadastraal minuutplan van Leiderdorp, sectie B, blad 3, ter plaatse van Hoofdstraat 44a; noord is boven. Het toenmalige huis op perceel 423 is rood weergegeven (Herkomst: Beeldbank RCE).

De eerstvolgende hulpkaart die een indruk geeft van een wijziging aan de bebouwing dateert uit 1902. De kaart is gemaakt naar aanleiding van het samenvoegen van de twee percelen en het perceel ten noorden ervan. Uit de nummers op de kaart blijkt dat zich in de tussentijd al een wijziging in de omvang van de percelen 422 en 423 moet hebben voorgedaan. Beiden hebben nu namelijk de nummers 517 en 518. Uit de opeenvolging kan worden afgeleid dat ze ten opzichte van elkaar zijn veranderd. Het lijkt erop dat iets van de steeg bij perceel 422/518 is gevoegd. Wat opvalt aan de bebouwing, is dat de inspringende hoek bij de vleugel langs de Rijn er niet meer is. Het ontbreken van een rode lijn ter plaatse op de tekening, wijst er op dat het doortrekken van de gevel al voor 1902 moet zijn gebeurd. Tien jaar later vind een kleine wijziging plaats, waarbij het perceel aan de noordzijde wordt rechtgetrokken.

Links: detail van de Kadastrale hulpkaart uit 1902, gemaakt naar aanleiding van de samenvoeging van de percelen 517, 518 en 421; noord is boven. Het verschil met de nummers op het minuutplan geeft aan dat er al eerder een wijziging tussen beide percelen is geweest. De inspringende hoek in het huis is verdwenen. (Herkomst: het kadaster).

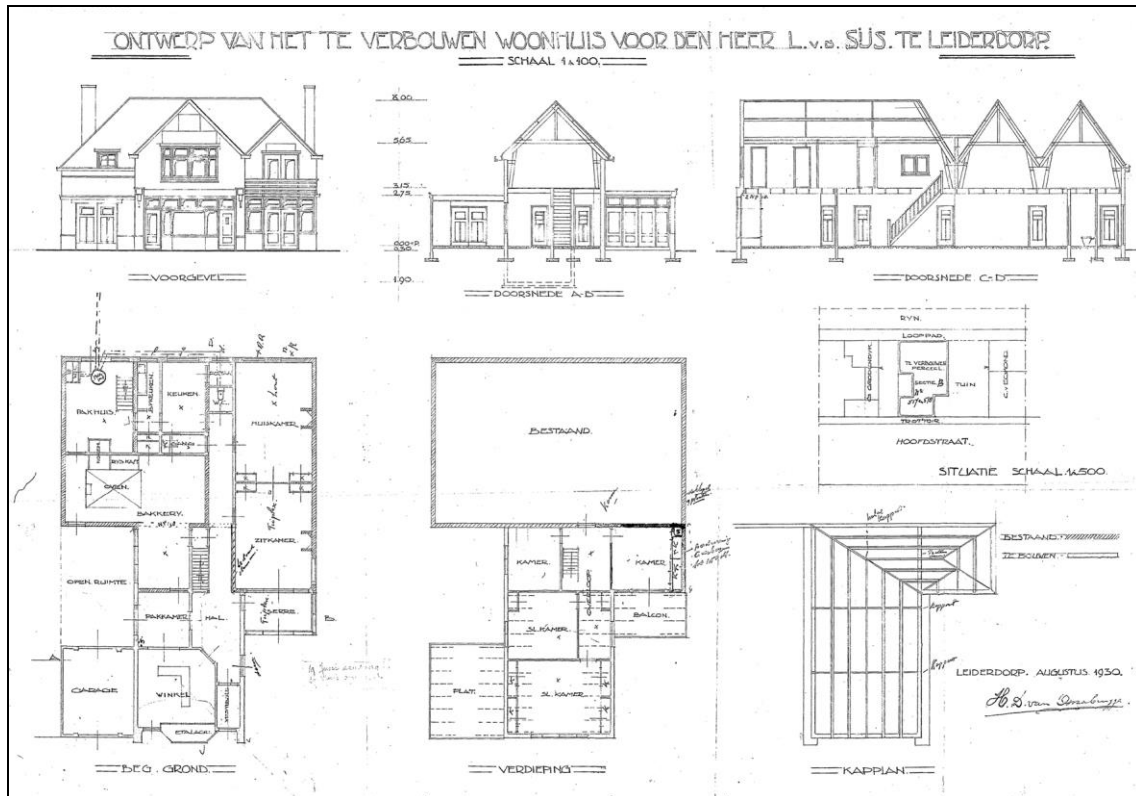
Rechts: detail van de Kadastrale hulpkaart uit 1910, gemaakt naar aanleiding van een wijziging aan de noordgrens van het perceel; noord is boven (Herkomst: het kadaster).

In 1932 wordt een nieuwe hulpkaart gemaakt naar aanleiding van het vergroten van het huis. Het bouwplan dat hiervoor is getekend dateert uit augustus 1930. De uitbreiding bestaat uit het aanbouwen van een winkel aan de straat met slaapkamers op zolder. Uit de op de tekening als oud en nieuw muurwerk aangegeven situatie blijkt dat gelijktijdig in de oudbouw aan de Rijn twee woonkamers aan de noordzijde worden aangelegd met een gang aan de zuidzijde erlangs. Halverwege is hier een korte gang op aangesloten langs de nieuwe keuken en de bijkeuken. De zuid- en zuidoostzijde worden geheel ingericht voor de bakkerij. Gezien de bouwsporen die in het huis zijn gevonden is deze functie vermoedelijk pas op dit moment in het huis ondergebracht. De op de tekening als nieuw aangegeven muur halverwege het huis, evenwijdig aan de Rijn, was ook al aanwezig.

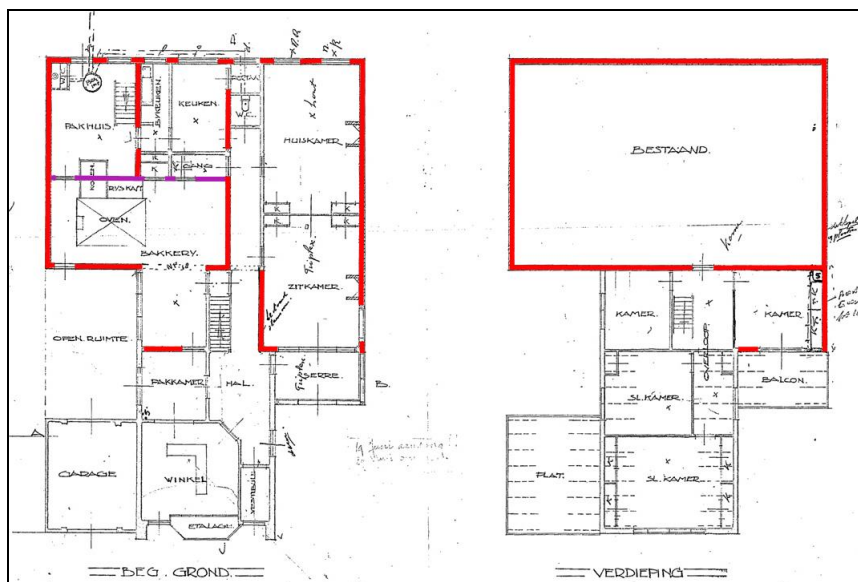
Gelijk met de nieuwe winkel wordt aan de zuidzijde ervan een garage gebouwd. Deze functie blijkt uit het bij de hulpkaart behorende veldwerk. Daarop is ook aangegeven dat het in 1910 verworven perceel als tuin dienst doet en de zuidvleugel als werkplaats wordt gebruikt.

Detail van de Kadastrale hulpkaart uit 1932 (links) en het bijbehorende veldwerk (rechts), gemaakt naar aanleiding van het vergroten van de woning; noord is boven (Herkomst: het kadaster).

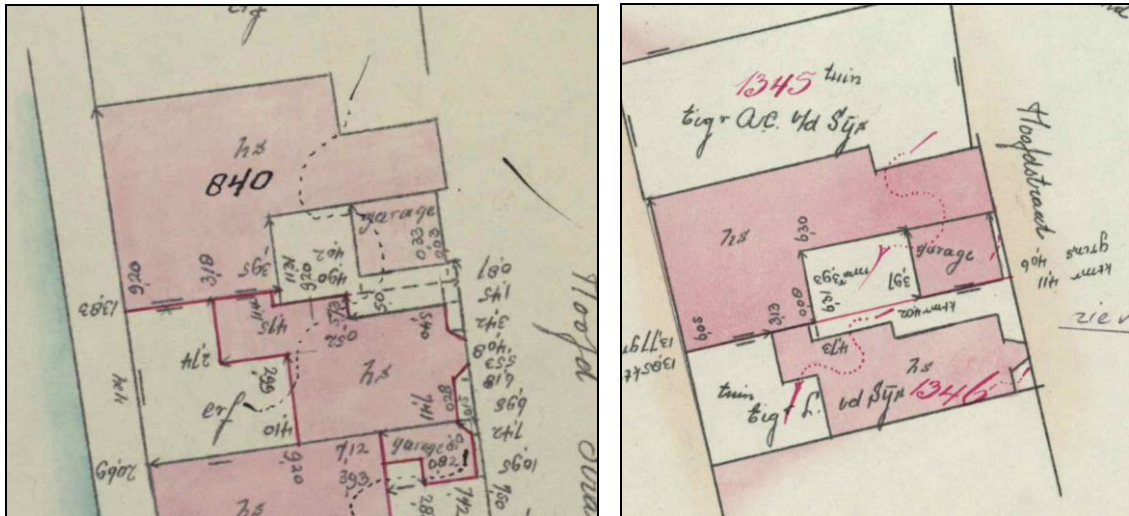

De bouwtekening uit 1930. Deze behoort bij een bouwaanvraag van bakker L. van der Sijs om een winkel te bouwen en de bestaande woning te verbouwen (Herkomst: Bouwarchief Gemeente Leiderdorp, BGL).

Bewerking van de plattegronden uit 1930; noord is rechts. Met rood is het volgens de tekening bestaande muurwerk gemarkeerd. Met paars is een volgens de tekening nieuwe muur aangegeven, die volgens het bouwhistorisch onderzoek al aanwezig moet zijn geweest.

Kort na de nieuwbouw aan de straat wordt de zuidvleugel afgebroken. Hier verrijst in 1935 een nieuwe woning. De perceelsgrens die langs de noordgevel van dit huis loopt wordt in 1943 verlegd naar de huidige grens. Daarbij vindt een hernonummering plaats en krijgt Hoofdstraat 44 het perceel nr. 1345.

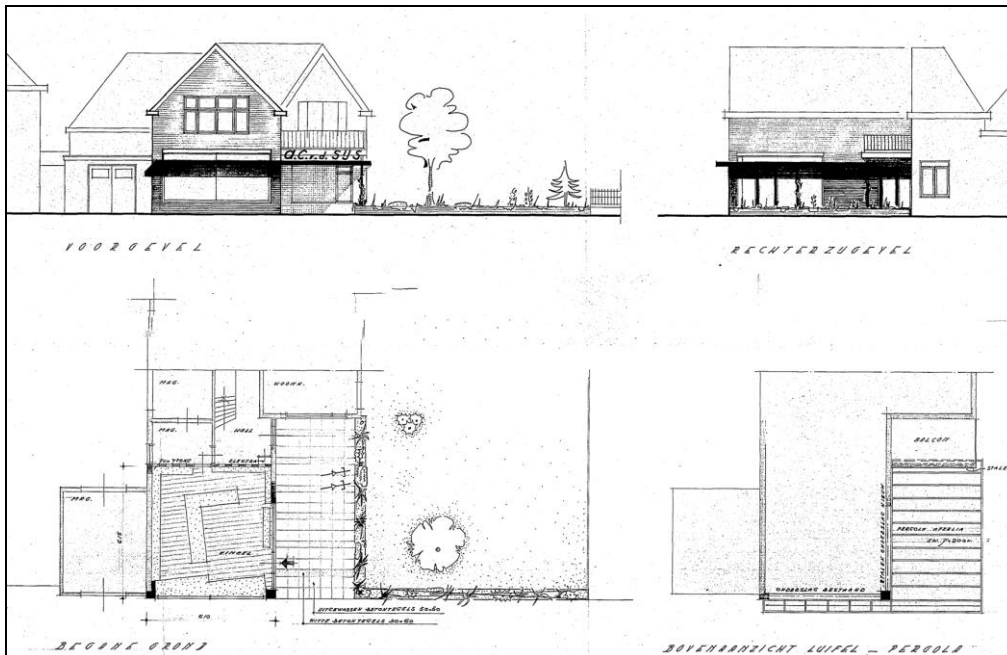

Detail van de Kadastrale veldwerken uit 1935 (links) en 1943 (rechts), gemaakt naar aanleiding van nieuwbouw op de plaats van de zuidvleugel en het verleggen van de zuidelijke perceelsgrens; noord is boven (Herkomst: het kadaster).

In 1961 vindt een modernisering van de winkel plaats. De verkoopruimte wordt vergroot en krijgt een eigentijdse pui. Uit de plattegrond van de bestaande toestand blijkt dat de indeling sinds 1930 niet is veranderd, op het verplaatsen van de trap in de bakkerij na. De zolder erboven was vermoedelijk al in verschillende vertrekken opgedeeld.

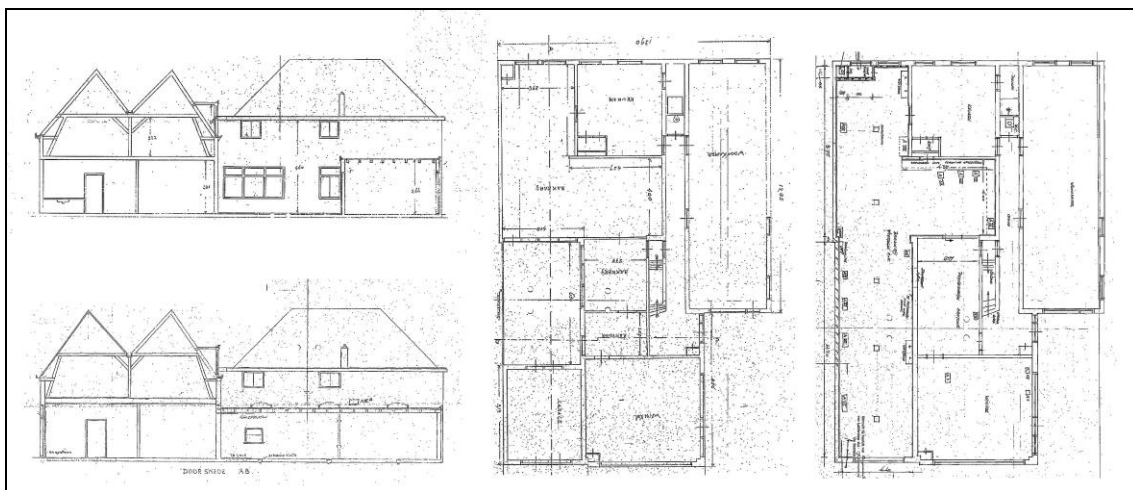

Detail van de tekening met de bestaande toestand in 1961; noord is rechts (Herkomst: BGL).

Detail van de tekening uit 1961 met de nieuw te maken indeling en winkelpui; noord is rechts (Herkomst: BGL).

Een volgende verbouwing dateert van 1976. In dat jaar wordt een plan ingediend voor het overdekken van de open plaats tussen de garage aan de straat en de bakkerij in het bouwdeel aan de Rijn. Ook worden het kantoor en het magazijn tussen de winkel en de bakkerij samengevoegd. In de bakkerij en aangrenzende keuken zijn in de tussentijd enkele binnenmuren verdwenen.

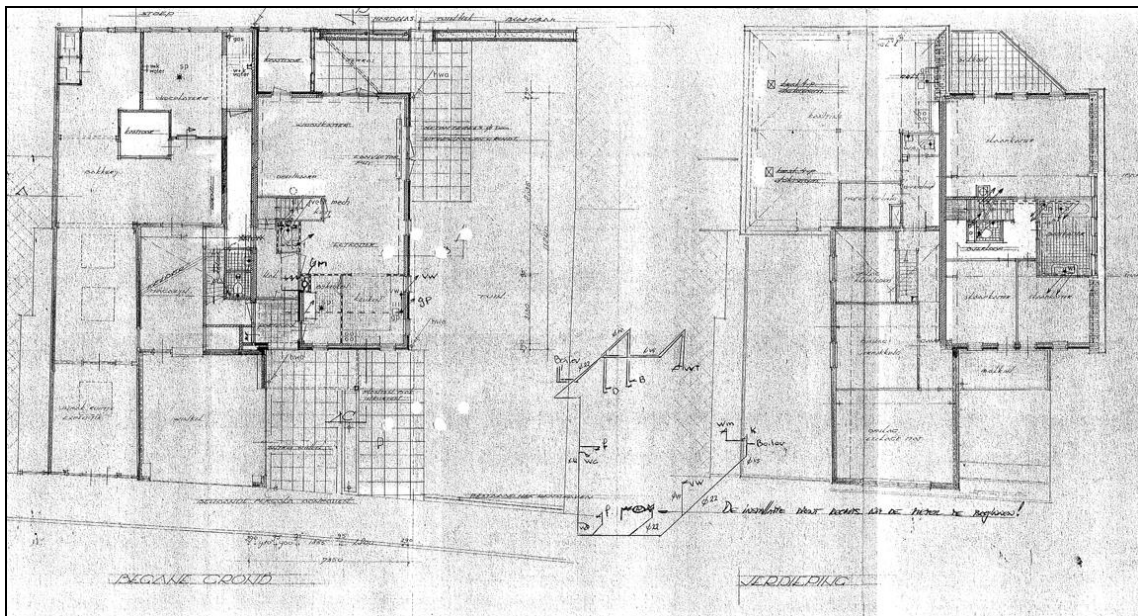
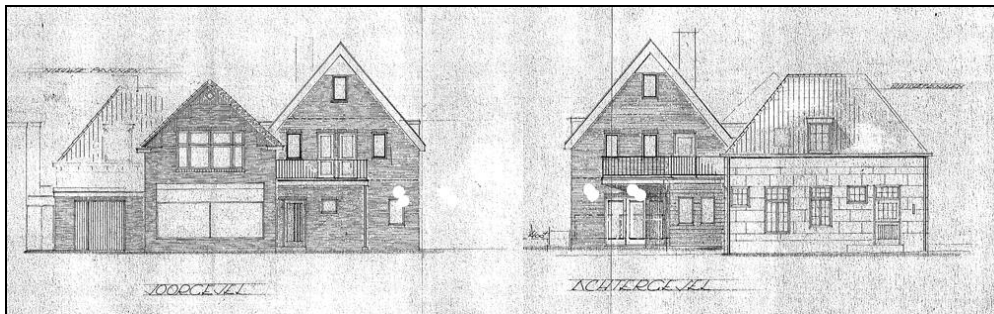
Bewerking van de tekening uit 1976 met doorsneden ter plaatse vana de wijziging, gezien naar het noorden en de plattegronden van de bestaande (links) en nieuwe toestand (rechts); noord is rechts (Herkomst: BGL).

Een hermeting van het perceel vindt plaats in 1984. Op dat moment is de situatie ten opzichte van 1943 niet gewijzigd. Een hulpkaart en veldwerk uit 1998 laten vervolgens een nieuwe woning aan de noordzijde van het oude pand zien. De woning is in 1992 gebouwd, maar wordt pas in 1998 met de bijbehorende tuin kadastraal

losgekoppeld van het oude huis. Het perceelnummer hiervan wijzigt in 3798 en krijgt Hoofdstraat 44 a als adres. Voor de bouw van de nieuwe woning Hoofdstraat 44 wordt het gedeelte van de oudbouw afgebroken waar tot dan toe de woonkamers lagen.

Het kadastraal veldwerk uit 1998 (links), gemeten i.v.m. de splitsing van het perceel; noord is boven. Een projectie van de kadastrale hulpkaart uit 1998 over de hulpkaart uit 1932 (midden en rechts) laat zien dat door sloop in 1935 (groen) en 1998 (blauw) van de oorspronkelijke bebouwing zoals weergegeven op het minuutplan thans nog enkel het middelste deel (rood) rest (Herkomst: het kadaster).

Details van de bouwtekening uit 1992, met boven de oost- en westzijde van het Hoofdstraat 44 en 44a en onder de plattegrond van de begane grond (links) en zolder (rechts); noord is rechts (Heromst: BGL).

Van de situatie voor de bouw van de nieuwe woning in 1998 bestaan twee foto's. Deze zijn in 1979 gemaakt door de fotograaf van de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Foto uit 1979 van Hoofdstraat 44 gezien vanaf de straat (boven) en vanaf de overzijde van de Rijn (onder). Bij de bouwcampagne in 1998 is over de breedte van de smalle topgevel aan de straat een strook van het oude huis afgebroken. Aan de Rijnzijde zijn toen de beide noordelijke vensters (links in de gevel) verdwenen (Herkomst: beeldbank RCE).

BESCHRIJVING EN ANALYSE

Algemeen

Hoofdstraat 44 bestaat uit een winkel met bedrijfsruimte en bovenwoning. De bebouwing beslaat het gehele perceel. Binnen de bouwmassa kunnen drie delen worden onderscheiden. Aan de straat bevindt zich een volume uit 1930 van één bouwlaag onder een zadeldak met schild aan de achterzijde. De nok hiervan is oost west georiënteerd, haaks op de Hoofdstraat. De bedekking bestaat uit gesmoorde opnieuw verbeterde golfpannen. Naast dit bouwdeel bevinden zich aan de zuidzijde een garage uit 1930 en een in 1976 overdekte binnenplaats, beide onder een platdak. De bebouwing aan de achterzijde van het perceel dateert waarschijnlijk uit 1840 en bestaat uit een vierkant volume van één bouwlaag onder twee naast elkaar gelegen schilddaken. De nok van deze daken was noord-zuid georiënteerd, evenwijdig aan de Rijn. De bovenzijde van deze daken is bij een brand in 2011 verwoest, waarna er op een platdak is gemaakt. De schilden zijn gedekt met rode Neromapannen.

Luchtfoto uit 2015 (Herkomst: Stroomlijn), met groen het bouwdeel uit 1930, geel de garage en overbouwde binnenplaats en rood het bouwdeel aan de rijn.

Exterieur

De gevels van het bouwdeel uit 1930 en de toen ook gebouwde garage zijn gemetseld in kettingverband en wit geschilderd. In de gevel aan de straat is het metselwerk van de top verlevendigd met iets uitgemetselde stenen op hun kant. Daarmee is langs de schuinen een getrappt verlopende versiering gemaakt, afgedekt met een rollaag. De begane grond van de gevel bestaat uit één brede etalage, die in 1961 is aangebracht. Er boven bevindt zich in de top een oorspronkelijk venster uit 1930. Het kozijn is verdeeld in vieren met glas-in-lood in de bovenramen. De middelste twee onderramen draaien.

De noordgevel wordt vrijwel geheel in beslag genomen door de winkelpui uit 1961. Ten westen hiervan is in 1992 een portiek gemaakt die toegang geeft tot zowel de toen gebouwde woning als de woning boven de winkel.

In de zuidgevel zijn boven het dak van de garage en overdekte binnenplaats twee vierkante vensters met draairamen aanwezig. Deze horen bij de opzet van 1930. Op

de begane grond bevonden zich volgens de bouwtekeningen aan de binnenplaats twee vensters. Deze zijn in 1976 bij het overbouwen van de plaats dichtgemetseld.

De gevel uit 1930 aan de straat, met bijbehorende garage en winkelpui uit 1961.

Van het achterste bouwdeel aan de Rijnzijde zijn enkel de zuid- en westgevel zichtbaar. Beide gevels zijn gepleisterd en witgeschilderd. Uit de kadastrale gegevens is bekend dat de zuidgevel tot 1935 een binnenmuur was. De toenmalige zuidvleugel lijkt een zelfstandig bouwdeel te zijn geweest. De kap vormde constructief geen eenheid met die boven het nog aanwezige gebouw. In het pleisterwerk bij de hoek is een verticale scheur aanwezig. Deze zou verband kunnen houden met het vervangen van de westgevel in 1840. In de zuidgevel zijn verder geen sporen zichtbaar die wijzen op doorgangen. Uit een reconstructie van het interieur uit 1840 lijkt daarvan wel sprake te zijn geweest.

Het pleisterwerk van de westgevel is uitgevoerd met een blokverdeling. In de gevel bevinden zich een doorgang en twee kleine vensters. Behalve bij het noordelijke venster, is niet zichtbaar of deze openingen oorspronkelijk zijn en aangepast. Bij het noordelijke venster is onder de zuidelijke dagkant een verticale scheur aanwezig van een tussen 1961 en 1976 dichtgemetselde toegang. Die dateerde op zijn beurt waarschijnlijk uit 1930. In de dichtzetting is een jaartal steen opgenomen. Vrijwel zeker is die afkomstig is uit het deel van de gevel dat in 1992 voor het nieuwe huis is afgebroken.¹ Behalve het jaartal 1840 is de naam M.H. Moraal in de steen gedrukt. Vermoedelijk is dit de zoon van de weduwe Moraal, die het huis in 1832 bezat. Uit het

¹ Vriendelijke mededeling W. Englebert.

verschil tussen de situatie op het kadastraal minuutplan en de bouwsporen in het pand die aansluiten bij de plattegronden op de latere kadastrale hulpaarten, kan worden opgemaakt dat het huis in 1840 geheel is herbouwd.

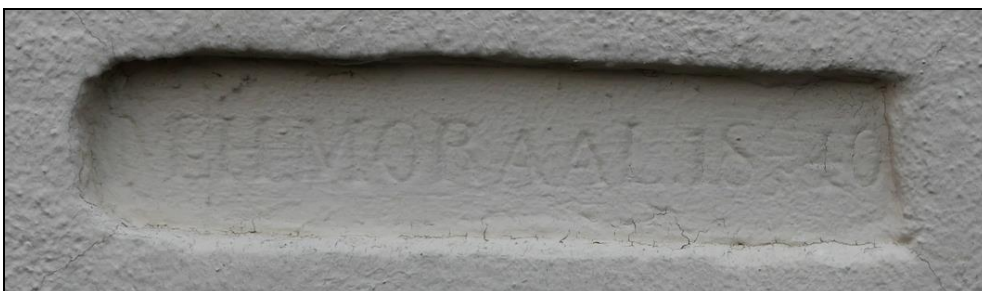
In het midden van de westgevel tekenen zich twee dichtgemetselde vensters af. Deze zijn op de foto van de gevel uit 1979 nog aanwezig. De gootlijst die toen de bovenzijde van de gevel sierde is vervangen door een vlakke plaat met een bakgoot op beugels.

De zuidgevel van het bouwdeel aan de Rijn. Rood is de verticale naad gemarkeerd.

De westgevel van het bouwdeel aan de Rijn. Geel zijn twee dichtgemetselde vensters aangegeven en rood de aangepaste toegang die zelf waarschijnlijk pas in 1930 is gemaakt.

De jaartalsteen in de dichtgemetselde doorgang.

Interieur bouwdeel 1930

Het in 1930 gebouwde deel van het huis aan de straat bestaat uit een L-vormige winkelruimte. In de binnenhoek bevindt zich de trap naar de woning op zolder. Deze opgang is sinds 1961 enkel nog van buitenaf bereikbaar. Ernaast is aan de noordzijde een wc gemaakt.

Onder het achterste deel bevindt zich over de volle breedte een kelder. Op grond hiervan kan de ondergrondse ruimte in 1930 worden gedateerd. Daglicht kwam oorspronkelijk binnen via een koekoek op de binnenplaats. Tegen de noordgevel is een verbreding aanwezig. Oorspronkelijk was dit een bak voor het bewaren van eieren.² Opvallend is de trap. Deze heeft geprofileerde treden en meerdere lagen kleurafwerking. Hiervan is de laatste uitgevoerd met een imitatie traploper. Een dergelijke afwerking wijst er op dat de trap is hergebruikt. Het betreft de oorspronkelijke trap uit het bouwdeel langs de Rijn en zal daar verder worden behandeld.

Links: de ligging van de kelder (donkergrijs) binnen het in 1930 gebouwde deel van de woning (grijs). Midden: de kelder gezien naar het zuiden. Rechts: een detail van de in de kelder hergebruikte trap.

De winkelruimte op de begane grond dateert uit 1961 en heeft vervolgens door samenvoeging met de achterliggende ruimten haar huidige L-vormige omvang gekregen. De ruimte heeft geen noemenswaardige interieurelementen. Tussen de winkel en het bouwdeel aan de Rijn is het restant aanwezig van een houten pui, die vermoedelijk uit 1930 dateert. Erboven is een stalen balk aangebracht waarop de zolderbalklaag rust.

De draagconstructie van de verdieping in het brede voorste deel van de winkel is niet gezien. Uit de bouwtekening van 1930 kan worden opgemaakt dat het om een enkelvoudige balklaag gaat, evenwijdig aan de straat. In het smalle achterste deel van de winkel, ter plaatse van de kelder, ligt een enkelvoudige balklaag haaks op de straat. Deze bestaat aan de noordzijde uit twee forse balken met een kwartrond profiel.³ Deze dateren uit 1840. De balk ten zuiden ervan is omtimmerd en heeft daardoor hetzelfde uiterlijk als de andere twee. Voor de kern is een hoge smalle balk gebruikt,

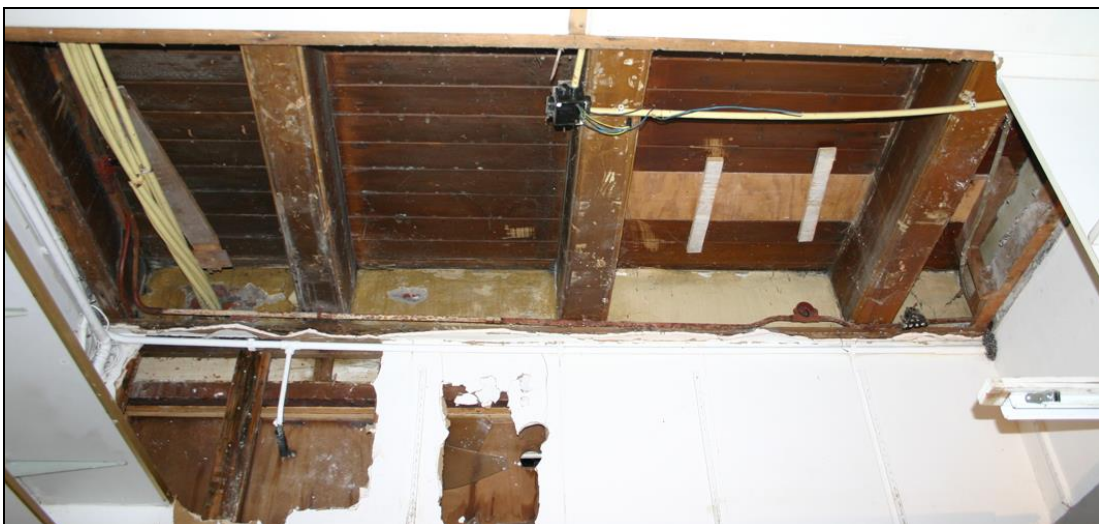
² Vriendelijke mededeling W. Englebert.

³ De balken zijn 25cm hoog en 14⁵cm breed en liggen 92 cm hart op hart.

die ook als strijk balk langs de zuidmuur ligt.⁴ Deze twee balken zijn in 1930 geplaatst. De situatie komt overeen met die op de kadastrale hulpkaart van 1932, waarbij de nieuwbouw iets breder werd dan de bestaande uitbouw aan de oostzijde van het huis. De balken uit 1840 bevinden zich op hun oorspronkelijke plaats. De zuidelijke balk van de twee loopt door in het bouwdeel aan de Rijn tot aan de westgevel. Dat is ook het geval met een derde balk uit 1840 boven de wc.⁵ De positie en het doorlopen van deze balken tot aan de westgevel geeft aan dat ze niet bij de situatie kunnen horen zoals het kadastraal minuutplan toont. Sporen van metselwerk op het oostelijke einde van deze balken geeft de plaats aan waar zich de oostgevel van de uitbouw bevond. De laatste resten van de gevel zijn in 1976 afgebroken.

De winkelruimte, gezien naar het westen.

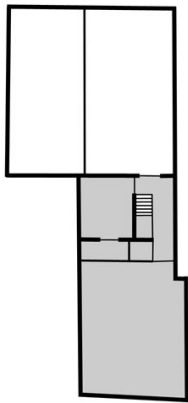

De balklaag boven het achterste deel van de winkel, gezien naar het westen, met rechts de twee balken uit 1840 en links de van 1930.

⁴ De balken zijn 21cm hoog en 7cm breed.

⁵ Deze wordt nader behandeld bij de beschrijving van het bouwdeel aan de Rijn.

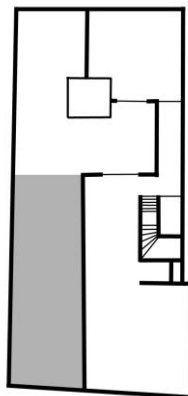
De woning op de zolder van het bouwdeel uit 1930 wordt afzonderlijk ontsloten via een in 1992 gemaakte portiek. Direct achter de voordeur bevindt zich de trap omhoog die aan de hand van de balustrade langs de overloop in 1930 kan worden gedateerd. Van de toenmalige indeling resteert nog het vertrek in de zuidwesthoek. Naderhand zijn hier aan de oostzijde een wc en een natte cel tegen aan gebouwd. Aan de voorzijde bevindt zich thans één vertrek dat recent is afgewerkt. De kapconstructie bestaat uit twee spanten met kreupele stijlen. Volgens de tekening uit 1930 zou op de trekbalck een nokstijl staan. Dit is niet nader onderzocht.

De zolder van het bouwdeel uit 1930 (grijs), met de overloop gezien naar het noordoosten en kamer, gezien naar het zuidoosten.

Interieur garage en overdekte binnenplaats

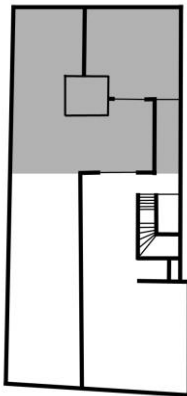
De garage uit 1930 vormt sinds 1976 één doorlopende ruimte met de in dat jaar overbouwde binnenplaats en het achterliggende bouwdeel aan de Rijn. Enkel een muurdam aan de noordzijde markeert de plaats van de achtergevel van de garage. De afwerking van de ruimte met betonvloer, betegelde wanden en plafond van gipsplaat dateert uit 1992. De enkelvoudige balklaag van het platte dak boven de garage is wit geschilderd en dus oorspronkelijk in het zicht geweest.

De voormalige garage en overbouwde binnenplaats, gezien naar het westen.

Interieur bouwdeel aan de Rijn

Het bouwdeel aan de Rijn heeft een vierkante plattegrond die is verdeeld in een L-vormige ruimte aan de zuidoostzijde en een vierkant vertrek op de noordwesthoek. In de hoek tussen beiden is een kleine vierkante ruimte gemaakt. Een gang is gedeeltelijk langs de noordgevel afgescheiden. Net als bij de garage en overdekte binnenplaats dateert de afwerking uit 1992. De vloer is van beton, muren zijn betegeld en de plafonds zijn van gipsplaat. De betegeling is bij de zuidgevel aangebracht tegen een voorzetmuur van poriso stenen, waarschijnlijk uit 1976. Bij de noordgevel is in 1992 een muur van blokken gasbeton gemaakt. Uit het feit dat de wanden van de kleine vierkante ruimte in het midden tegen het plafond van gipsplaten staan, kan worden opgemaakt dat deze ruimte niet ouder is. Het vertrek komt ook niet voor op bouwtekeningen van voor 1992. De overige muren zijn al aanwezig op de bouwtekening uit 1930. Uit de balklaag van de zolder blijkt dat deze deels behoren bij de indeling van het bouwdeel uit 1840.⁶ De hoeveelheid oorspronkelijk muurwerk is door verschillende (dichtgemetselde) doorgangen in oppervlak gering.

Het interieur van het bouwdeel aan de Rijn, gezien naar het noordwesten.

De grotere ouderdom van het bouwdeel aan de Rijn blijkt uit de zolderbalklaag. Deze is gemaakt van dezelfde zware balken die achterin het bouwdeel uit 1930 liggen. De plaatsing van de balken is ook haaks op de voorgevel, d.w.z. oost west georiënteerd. Over de balken ligt nog grotendeels de oorspronkelijke vloer van naaldhouten delen.⁷

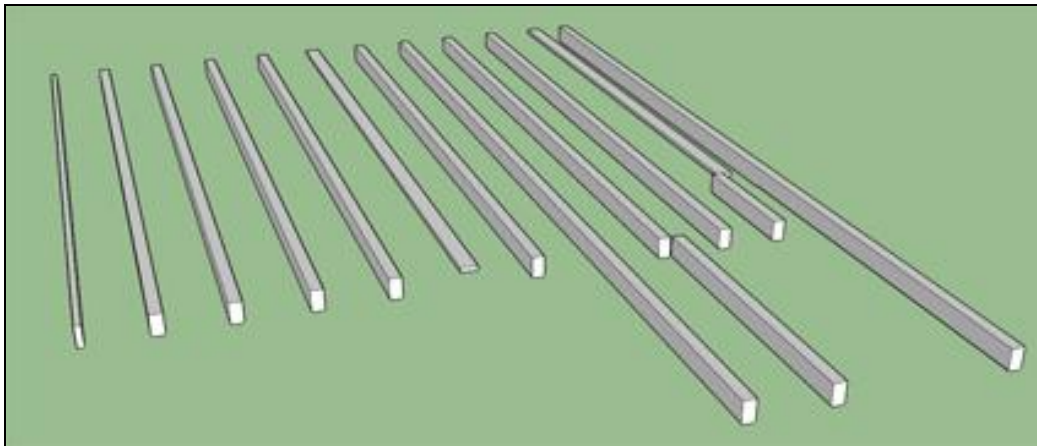
De balklaag telt thans nog twaalf vakken. Behalve door de geprofileerde balken, waaronder een half zo zware strijk balk langs de zuidgevel, worden deze gevormd door twee platen.⁸ De platen liggen als vijfde en tiende balk vanaf de zuidgevel en

⁶ Zover kon worden vastgesteld zijn deze muren gemetseld met een rode baksteen van 18 x 9 x 4cm in kalk.

⁷ De taps toelopende vloerdelen meten 21 tot 34cm in de breedte en zijn 2⁵cm dik. Om en om is aan beide zijden een mes of een groef aangebracht.

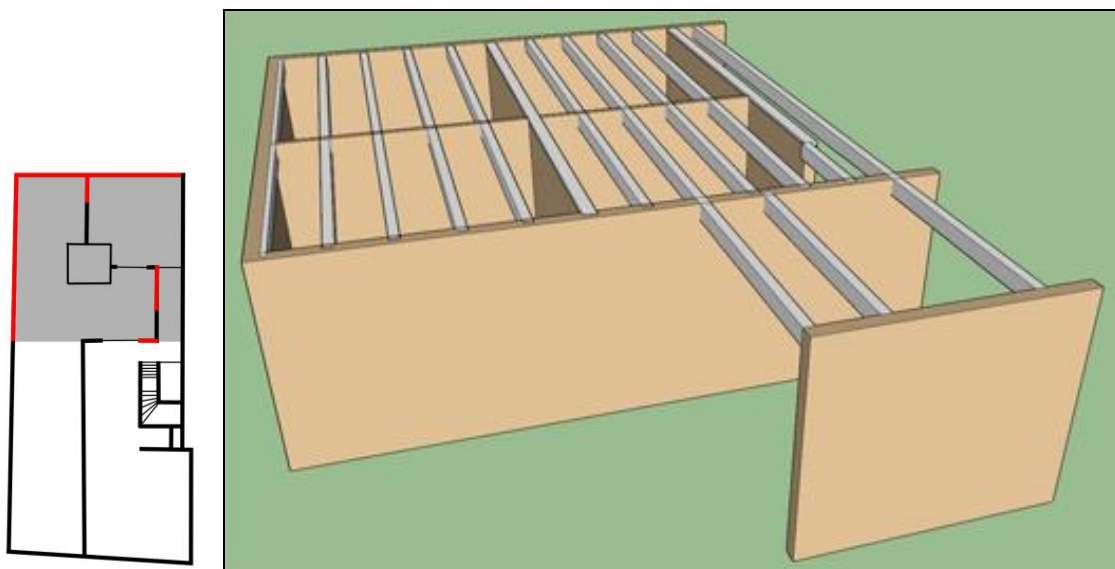
⁸ De platen zijn elk 20cm breed en 5cm hoog.

markeren de plaats van twee steens dikke muren haaks op de gevel aan de Rijn. De aanzet van de huidige dwarsmuur en een gedeelte van de gangmuur zijn hier nog een overblijfsel van. De afstand tussen de balken lijkt gedeeltelijk op de ruimteindeling afgestemd. Bij de eerste vijf vakken zijn echter het derde en vierde balkvak opvallend breder. De reden hiervoor is niet duidelijk.⁹

Weergave van de nog aanwezige balklaag uit 1840, gezien van boven richting het westen.

Met de muren onder de platen werd wat over is van het oorspronkelijke huis in de breedte verdeeld in drie ruimten. Op ongeveer vijf meter uit de gevel aan de Rijn stond evenwijdig een halfsteens muur, die het huis in de diepte verdeelde. Behalve als aftekening op de balklaag, is van deze muur nog een fractie over boven de toegang in de zuidmuur van de noordwestelijke kamer. Van de voormalige oostgevel is evenmin veel over. Een smalle strook rest ten noorden van de toegang tot de kelder.

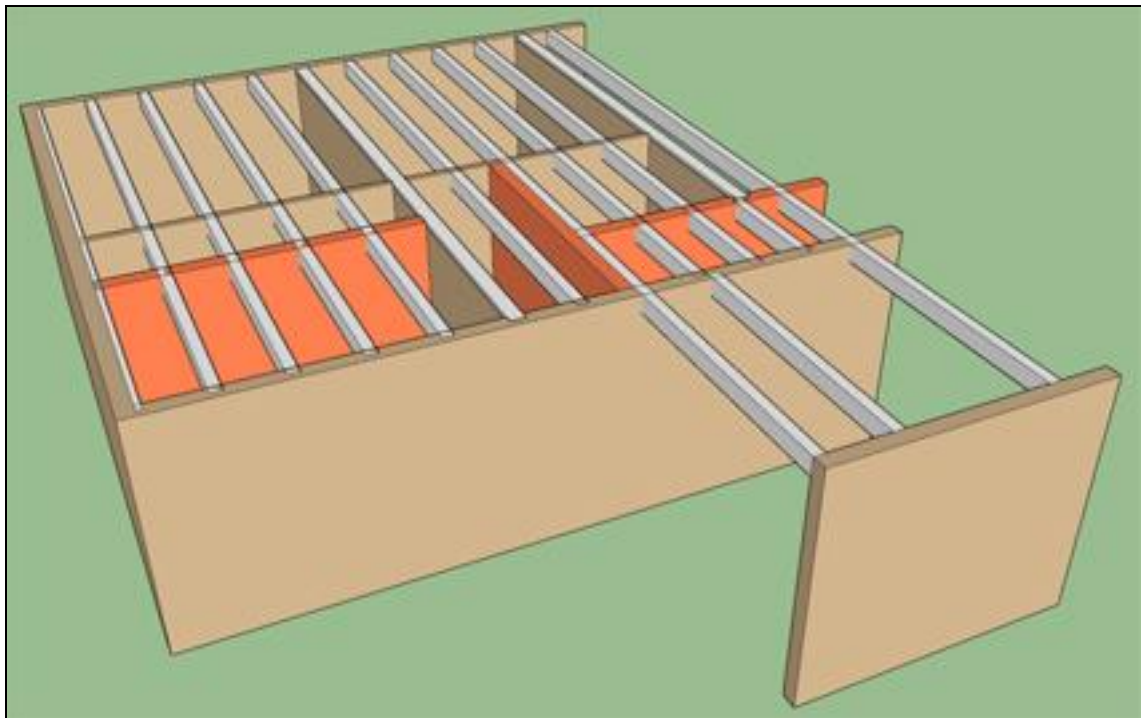
Plattegrond met in rood het nog aanwezige oorspronkelijke muurwerk (links) en een reconstructie van de hoofdindeling in het nog aanwezige gedeelte van het huis gezien naar het westen.

⁹ De ruimte tussen de balken in het derde en vierde vak meet 70cm, terwijl het eerste, tweede en vijfde vak een tussenmaat van 65cm hebben. Het zesde t/m tiende vak hebben een gelijke tussenmaat van 62cm.

De meest noordelijke balk in de balklaag wijkt opvallend af van de andere. De balk is tot iets meer dan zeven meter uit de gevel aan de Rijn ongeschilderd en ongeprofileerd. Waarschijnlijk houdt dit verband met een plafond boven de ruimte waar dit deel van de balk boven lag. Vervolgens is de balk verder oostwaarts voorzien van een profiel. Op de overgang heeft een steens muur gestaan evenwijdig aan de Rijn. Het einde van de balk lag ruim vijf meter verder, ter plaatse van de de oostgevel van de oorspronkelijk uitgebouwde noordoosthoek. Die uitbouw lijkt een zelfstandige ruimte geweest te zijn. Uit de afdruk van metselwerk op de balk blijkt namelijk dat de oostgevel van het huis doorliep naar het noorden.

Van de beide platen eindigt de noordelijke op hetzelfde punt waar aan de meest noordelijke balk het profiel begint. In het verlengde is een geprofileerde balk gelegd. De muur waarin deze lag, evenwijdig aan de rij, is als afdruk zuidwaars op de eerstvolgende drie balken zichtbaar. Het einde was waarschijnlijk tegen een steens dwarsmuur die tegen de zuidzijde van de laatste, zuidelijke balk stond. Door latere overschildering is de plaats van de dwarsmuur moeilijk herkenbaar. Enkel een vage afdruk is in de verf zichtbaar en is het profiel gedeeltelijk verwijderd. Opvallend is dat zo midden in het huis een vierkante ruimte werd gemaakt zonder daglicht. Mogelijk betrof het een alkoof achtige ruimte bij het vertrek ten noorden of ten westen ervan. Ten oosten en zuiden ervan lijkt sprake van twee gangstructuren.

Een tweede steens muur stond aan de zuidzijde, ruim een meter ten oosten van de halfsteens muur die het huis in tweeën deelde. De indruk bestaat dat hiermee een gang werd gevormd richting het bouwdeel dat in 1935 is afgebroken. Aan de noordzijde sloot de gang aan op de hierboven genoemde dwarsgang. De gang is bij de verbouwing van 1930 verwijderd.

Reconstructie van de hoofdindeling met daarbinnen in oranje de verdere opdeling met steens muren, gezien naar het westen.

Links: het oostelijk einde van de noordelijke plaat en de kop van de navolgende geprofileerde balk, die oplag in een steens muur evenwijdig aan de Rijn.

Rechts: de afdruk van de steens muur in de zuidelijke helft van het bouwdeel, waarmee mogelijk een gang werd gevormd naar het in 1935 gesloopte zuidelijke bouwdeel, gezien naar het zuiden.

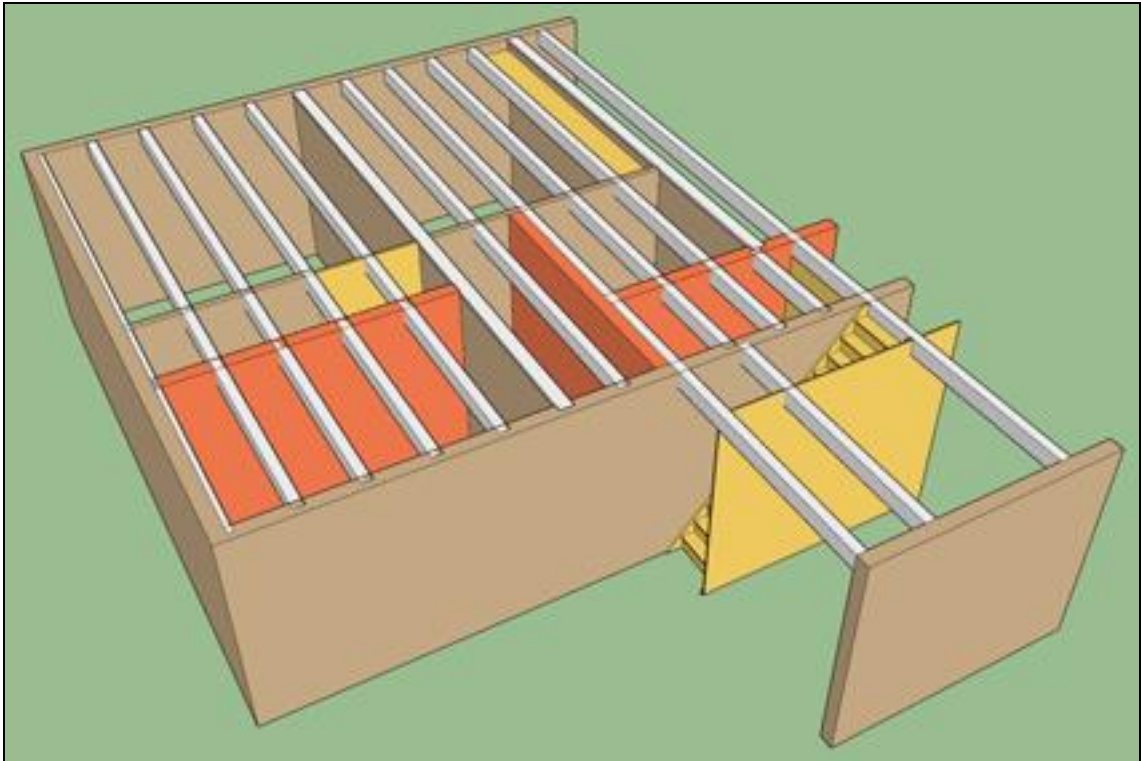
Behalve muren kunnen uit het onbeschilderde hout van de balklaag en de zoldering een wand, een doorgang en een plafond worden gereconstrueerd, die bij de oorspronkelijke opzet van 1840 behoorden. De doorgang bevond zich in het vierde en vijfde balkvak vanaf de zuidzijde in de halfsteens muur. In plaats van de afdruk van metselwerk is hier een 4cm brede baan onbeschilderd. Vermoedelijk gaat het om een doorgang met bovenlicht, waardoor de gang indirect van daglicht werd voorzien.

In het tiende balkvak is de zoldering tenminste over een breedte van een meter ten westen van de halfsteens muur onbeschilderd gelaten. Op de balk aan de zuidzijde van het vak is zichtbaar dat deze in het vak is geschilderd tot net boven het profiel. Er kan dus geen wand tegen hebben gestaan. Waarschijnlijk gaat het om een plafond. Het is niet duidelijk waarom dit vak van een plafond was voorzien en de vier voorliggende niet. Mogelijk was er een verband met de ruimte ten noorden ervan. Die had waarschijnlijk een plafond, gezien de ongeprofileerde en ongeschilderde meest noordelijke balk in de balklaag.

Tegen de zuidzijde van de meest noordelijke balk was een wand aangebracht tussen de oostgevel en de muur die daar 140cm westelijker evenwijdig aan liep. Deze wand bestond uit twee smalle delen aan beide zijden en een verbreding met afgeschuinde hoeken in het midden. Bij de afgeschuinde hoeke zijn kleine kepen aanwezig van stijlen. Aangezien de ruimte de indruk wekt een gang te zijn geweest, zou het om de sporen van een pui daarin kunnen gaan.

De plaats van de trap is herkenbaar aan juist een duidelijk afwijkende kleurstelling. De rode traploper tegen een gele ondergrond werd teruggevonden op de meest

noordelijke balk, tegen de oostgevel in de voormalige noordoostelijke uitbouw. Behalve kleur was ook nog een plank aanwezig, dwars tussen de balk en de noordmuur van de keldertoegang. Hierop tekende zich de trapboom af en een houten wand. Waarschijnlijk liep de wand door naar beide zijden, maar dit is op de nog aanwezige balken boven het achterste deel van de winkel niet nader onderzocht.

Reconstructie van de hoofdindeling met in geel de als aftekening op de balklaag en zoldering aangetroffen wanden, doorgang, trap en plafond, gezien naar het westen.

Foto naar het oosten met de aftekening van de trapboom en sporing voor een houten wand eronder op een plank, haakst tegen de noordelijke balk waarop een imitatie traploper is geschilderd.

Uit de plaatselijk onbeschilderde balken en zoldering kan worden afgeleid dat zich in het huis op verschillende plaatsen plafonds bevonden. Waar dit niet het geval was, bleek op twee plaatsen de zoldering afgewerkt met een decoratieve schildering. Deze is aangetroffen in het zesde t/m negende balkvak, aan de oostzijde van de voormalige noordwestelijke ruimte en in het elfde balkvak in de veronderstelde gang tussen de voormalige oostgevel en de steens muur ten westen daarvan. De schildering bestond uit een paneel met inspringende ronde hoeken. De 'spiegel' van het paneel was uitgevoerd in een lichtgele houtimitatie, terwijl de 'bossing' in een bruine houtimitatie was uitgevoerd, vermoedelijk eiken. Deze bruine kleur was ook op de balken aangebracht. De overgang tussen bossing en spiegel was met een dunne zwarte lijn geaccentueerd. Hoewel niet nader onderzocht, lijkt uit de verder aangetroffen kleurafwerking op de balklaag de schildering bij het oorspronkelijke interieur van 1840 te hebben behoord. Gezien de vormgeving is dit opmerkelijk en tamelijk ouderwets.

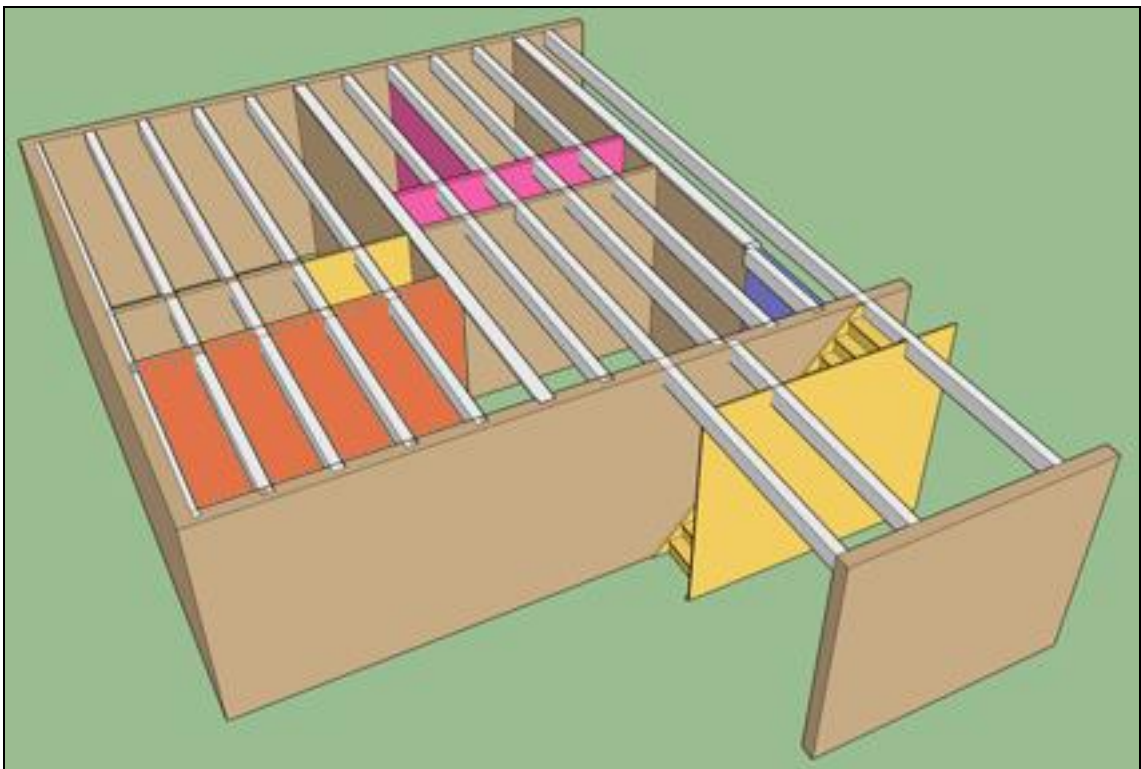

Het elfde balkvak, ter plaatse van de veronderstelde gang tussen de voormalige oostgevel en de steens muur ten westen daarvan; noord is links. Op de meest noordelijke balk is de afdruk zichtbaar van vermoedelijk een houten pui die de gang verdeelde (A). Tegen de pui is naderhand aan de noordzijde een halfsteens muur gemetseld (B). In het elfde balkvak achter de pui is de zoldering voorzien van een decoratieve schildering, bestaande uit een paneel met gele spiegel en bruine bossing (C). Waar zich de oostgevel bevond is de zoldering hersteld (D).

De paneelschilderingen zijn zichtbaar gebleven door latere aanpassingen aan de indeling van het huis. Aan de hand van kleurafwerking en de afdruk van binnenmuren op de oorspronkelijke verflaag blijkt dat de noordwestelijke ruimte is opgedeeld. Van de ruimte is een gang aan de oostzijde afgescheiden en een twee balkvakken diep vertrek aan de zuidzijde. Daarbij kreeg de gang een plafond. De zoldering van de zuidelijke ruimte werd groen geverfd, de noordelijke geel. Deze indeling wordt op de bouwtekening uit 1930 als niet bestaand aangegeven en zal bij die verbouwing tot stand zijn gekomen. Datzelfde geldt voor de gang haaks op de westgevel met voordeur aan de Rijn.

Kleurafwerking is ook aangebracht op de zuidelijke plaat, aan de oostzijde van het bouwdeel. Dit is gebeurd bij het samenvoegen van de ruimten aan die zijde, waarbij de zoldering bruin is geverfd. De toenmalige verbouwing vond vermoedelijk plaats aan het eind van de 19de eeuw. Het is aannemelijk dat op hetzelfde moment ook de muur onder de noordelijke plaat is doorgetrokken naar het oosten. Wat voor gevolgen dat voor de indeling aan de noordzijde heeft gehad, is niet meer te achterhalen.

Ter plaatse van het achtste t/m tiende balkvak is aan de oostzijde van het bouwdeel naderhand een stucplafond op steengaas aangebracht. De ruimte waar dit plafond bij hoorde is niet duidelijk.

Reconstructie van de hoofdindeling, gezien naar het westen, met wijzigingen die vermoedelijk aan het einde van de 19de eeuw en in 1930 plaats vonden. In blauw is de verlengde muur onder de noordelijke muurplaat aangegeven. Vermoedelijk is die geplaatst gelijktijdig met het verwijderen van de indeling aan de oostzijde. Met paars is de opdeling van de noordwestelijke kamer in 1930 getekend. De zuidelijke gangmuur (oranje) is toen verwijderd evenals de trap naar de zolder.

De balklaag boven de huidige noordwestelijke ruimte, gezien naar het zuidwesten. Helemaal rechts is de ongeprofileerde en ongeschilder noordelijke balk zichtbaar (A). Ernaast ligt de noordelijke muurplaat, die na het verwijderen van de muur in 1992 is ondersteund met een nieuw balk (B). De opvolgende balk is aan de noordzijde gedeeltelijk onbeschilderd (C). Dat geldt ook voor de zoldering in het balkvak en doet vermoeden dat hier een oorspronkelijk een plafond aanwezig was. Bij de verbouwing van 1930 is een muur geplaatst (D), waarmee een gang is afgescheiden in de noordwestelijke kamer, evenwijdig aan de Rijn. De ruimte ten westen daarvan kreeg een gele zoldering kreeg (E). Boven de gang aan de oostzijde van de muur kwam een plafond, waardoor de oorspronkelijke 18de-eeuwse afwerking van de zoldering daar bewaard is gebleven (F).

De zolder van het bouwdeel aan de Rijn is verdeeld in twee helften. De noordelijke helft is tot enige jaren geleden gebruikt als woonruimte en bezit geen noemenswaardige afwerking. De zuidelijke helft is hiervan afgescheiden met een provisorische wand. In 2011 heeft er op dit deel van de zolder een brand gewoed. Vanwege de technische slechte staat van de vloer is dit deel van de zolder niet nader onderzocht.

De kapconstructie bestaat thans uit twee spanten die haaks op de Rijn zijn geplaatst. Hiervan is het zuidelijke spant grotendeels afgetimmerd als scheiding tussen beide zolderruimten. Elk spant is gemaakt van naaldhout en opgebouwd uit een

dekbalkjuk met halverwege een standvink. Op de dekbalk stonden naast elkaar twee driehoek- of schaarspanten.¹⁰ Door de brand in 2011 en de daaropvolgende aanpassing aan het dak zijn hier enkel nog de onderzijde van de spantbenen van over. Tegen het zuidelijke spant staat halverwege een hafspannt, eveneens uitgevoerd als (half) dekbalkjuk. Uit het ontbreken van de aansluiting van dit halve juk in het noordelijke spant, kan worden opgemaakt dat de oorspronkelijke kapconstructie drie spanten telde. Dit komt overeen met de langsdoorsnede over het bouwdeel op de bouwtekening uit 1961. Het noordelijke spant is bij de verbouwing in 1992 verwijderd. Op de kapconstructie zijn geen telmerken gevonden.

Langs dwarsdoorsnede over het bouwdeel aan de Rijn op de bouwtekening uit 1961 (Herkomst: BGL).

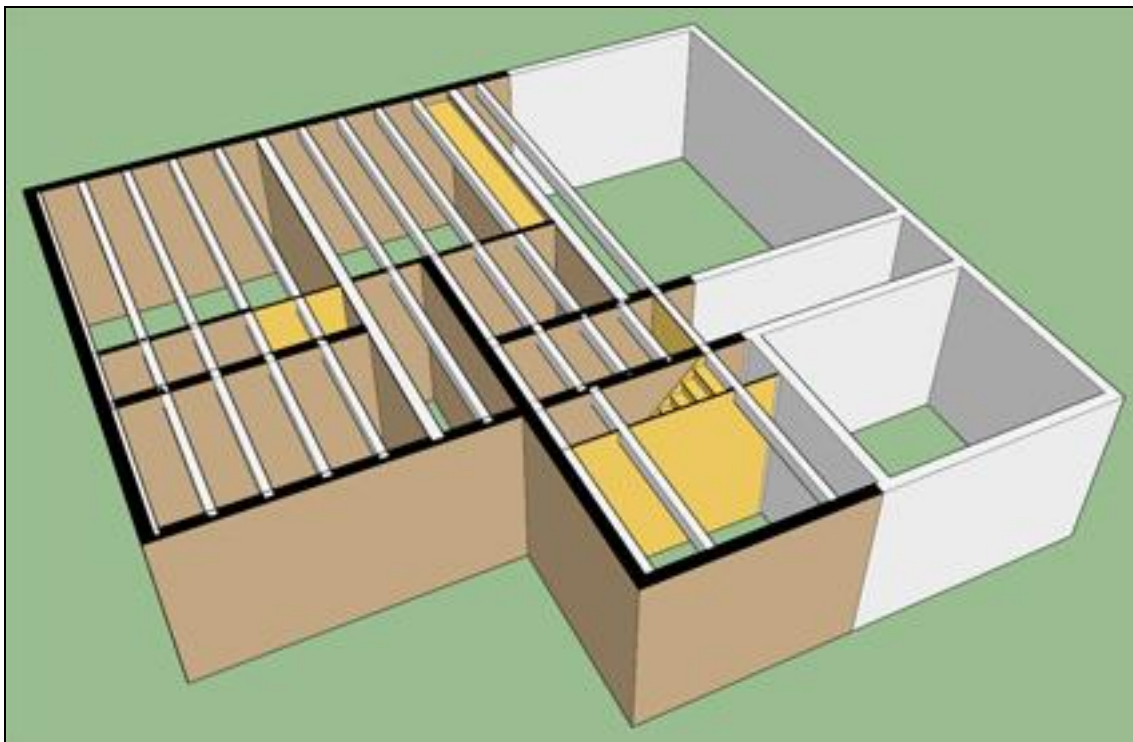
Het van oorsprong middelste spant op de noordelijke zolder, gezien naar het zuidoosten (links) en het hafspannt op de zuidelijke zolder, gezien naar het oosten (rechts).

¹⁰ Volgens de bouwtekening uit 1930 zou het om nokstijlspanten gaan, maar daar zijn geen aanwijzingen voor zichtbaar. De tekening uit 1961 laat schaarspanten zien met een overkepte spantbalk halverwege (Berends, 1999, blz. 40).

CONCLUSIE en BOUWGESCHIEDENIS

Uit het kadastraal- en bouwhistorischonderzoek blijkt dat het oudste deel van Hoofdstraat 44a het bouwdeel aan de Rijn betreft. Waarschijnlijk is het in 1840 gebouwd. Daarbij is gebruik gemaakt van de fundering van een oudere voorganger. Dit blijkt uit het verschil tussen de plattegrond van het huis op het kadastrale minuutplan en de nog aanwezige draagconstructie. Op het minuutplan is sprake van een inspringende noordwesthoek. De balklaag in het huis vertoont daarvan geen sporen. Deze hoort bij een plattegrond zonder inspringende noordwesthoek, die voor het eerst wordt getoond op een kadastrale hulpkaart uit 1902. Uit de kadastrale nummers en lijnvoering kan worden opgemaakt dat deze situatie al eerder moet zijn ontstaan. Waarschijnlijk is dat in 1840 gebeurd. Uit dat jaar dateert een gevelsteen met jaartal en de naam M.H. Moraal.

Het in 1840 gebouwde huis had een L-vormige plattegronde. In hoogte telde het één bouwlaag hoog onder vermoedelijk drie evenwijdig aan elkaar geplaatste schilddaken. Aan de hand van de maten op de kadastrale veldwerken kan de omvang worden gereconstrueerd. Over de indeling kan aan de hand van de bouwsporen iets worden gezegd. Het beeld is onvolledig door de sloop van ongeveer een derde van de bouwmassa aan de noordzijde in 1992. Evenmin is bekend wat de relatie was met de in 1935 afgebroken zuidvleugel. Mogelijk behoorde die nog bij het gebouw dat op het minuutplan staat afgebeeld.

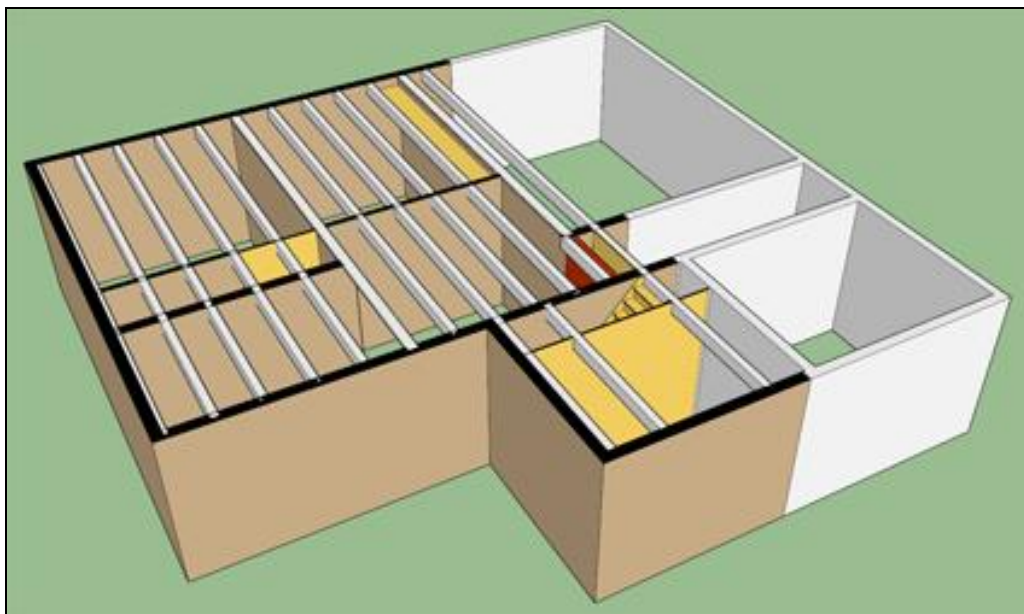
Reconstructie gezien naar het westen van de oorspronkelijke indeling uit 1840 op basis van kadastrale gegevens, de bouwtekening uit 1930 en bouwsporen. De indeling van het in 1992 afgebroken noordelijke deel van het huis is wit gelaten.

Binnen de nu nog aanwezige bouwmassa kunnen twee vertrekken van gelijke omvang langs de Rijn worden aangewezen. Ten noorden daarvan bevond zich vermoedelijk een derde grotere woonruimte. Dit vertrek was vermoedelijk als enige afgewerkt met een plafond. In de overgige ruimten was de geprofileerde enkelvoudige balklaag van de zolder in het zicht.

De vertrekken lijken ontstloten te zijn geweest via een gang met een banjonetvormig verloop aan de oostzijde. Of deze ook helemaal doorliep tot aan de noordgevel is niet zeker. Het korte dwarse deel van de gang deed vermoedelijk dienst als centrale 'hal'. Hier zal in de oostgevel de toegang tot de woning zijn geweest. Links daarvan, op de zuidoosthoek bevond zich een klein vertrek. Aan de noordzijde van de 'hal' bevond zich een vierkante ruimte. Het vertrek had geen direct daglicht. Mogelijk was dit een alkoof bij één van de kamers aan de Rijn. In de oostelijke uitbouw waren vermoedelijk twee vertrekken gemaakt. Op de bouwtekening uit 1930 wordt daar een muur als bestaand gearceerd, die de scheiding tussen de ruimten vormde. De trap naar de zolder was van de zuidelijke kamer afgescheiden en waarschijnlijk toegankelijk vanaf het noordelijk deel van de gang.

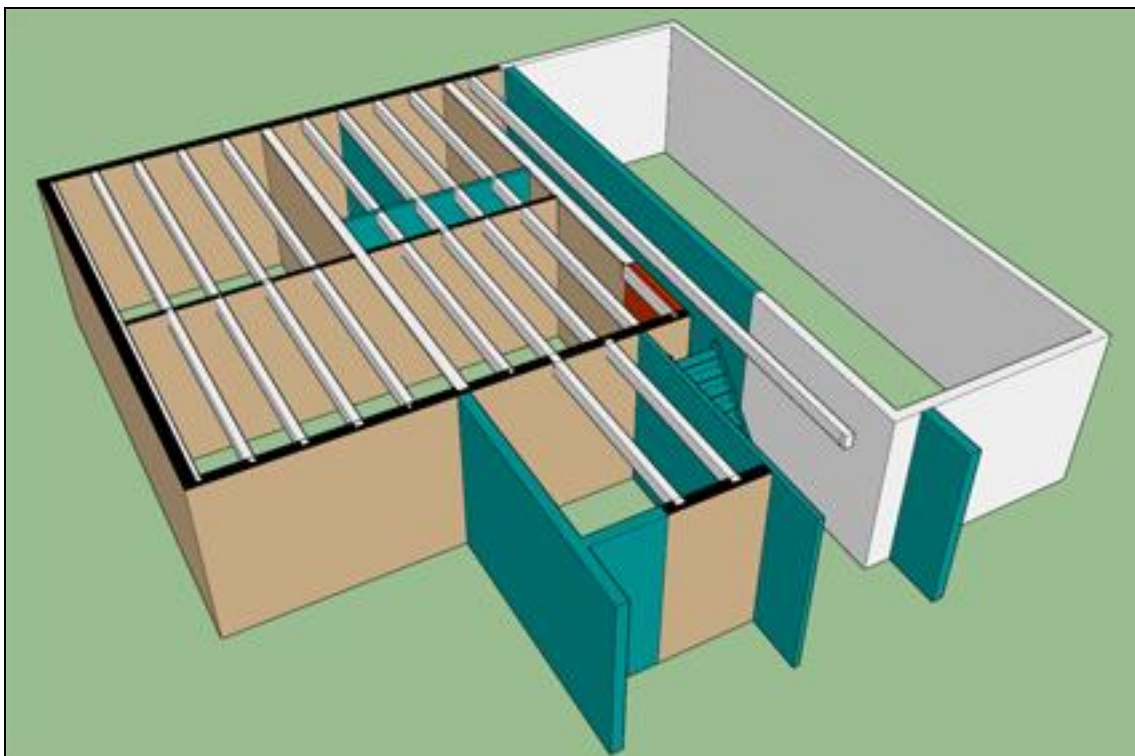
Over de functie van de ruimte is vrijwel niets met zekerheid te zeggen. Zoals gezegd bestaat het vermoeden dat de ruimte op de noordwesthoek een plafond had. Daarmee zou het een meer representatieve functie hebben gehad dan de kamers met de balklaag in het zicht. Of tussen die vertrekken een duidelijk verschil in afwerking bestond is door latere overschildering en aantasting door de brand van 2011 niet duidelijk. Enkele ruimten waren afgewerkt met een paneelschildering in de balkvakken. Het 18de-eeuwse voorkomen hiervan is opmerkelijk.

Misschien wel het meest eigenaardige aan de verschillende ruimten is het ontbreken van sporen van stookplaatsen. Hoewel de aanwezige plafons maar ten dele zijn verwijderd, zijn afdrukken van rookkanalen of raveelbalken niet op de balklaag en zoldering gezien.

Reconstructie van de gewijzigde indeling rond 1900, gezien naar het westen, met in rood de verlengde muur onder de noordelijke muurplaat.

Vermoedelijk aan het eind van de 19de eeuw of het begin van de 20ste eeuw vinden de eerste wijzigingen plaats binnen de bestaande structuur. De ruimte op de zuidoosthoek wordt samengevoegd met het centrale deel van de gang en de binnenruimte ten noorden daarvan met het aangrenzende noordelijk deel van de gang. Hierdoor ontstaat één groot vertrek op van oorsprong middelste kamer aan de Rijn wordt gesplitst in twee vertrekken waarvan de zoldering bruin wordt geschilderd.

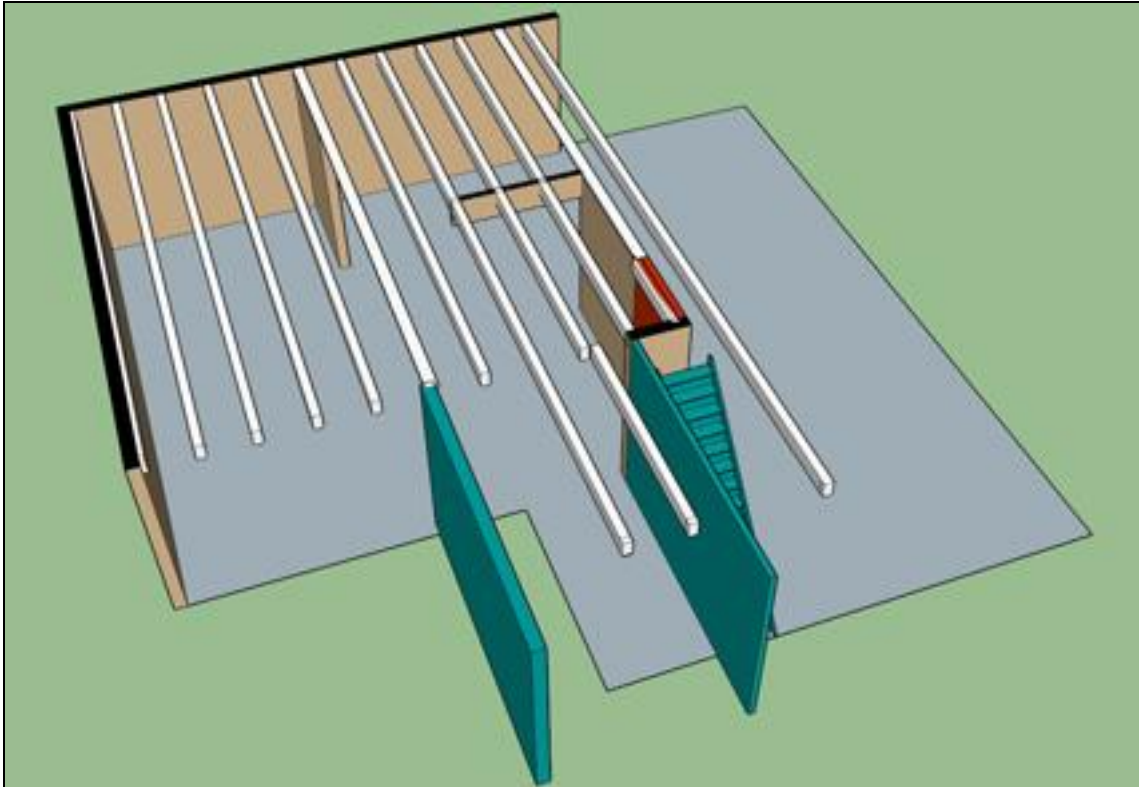
Reconstructie van de gewijzigde indeling na de verbouwing van 1930, gezien naar het westen, met in blauw de nieuw geplaatste muren.

In 1930 vindt de tweede grote verbouwing plaats, waarbij de oorspronkelijke structuur verder wordt gewijzigd. De tot dan toe was de indeling min of meer noord-zuid georiënteerd. Met de bouw van een bakkerswinkel aan de Hoofdstraat wordt deze gewijzigd in oost-west. In het bouwdeel aan de Rijn wordt een dwarsgang aangelegd. Aan de noordzijde daarvan komen twee kamers ensuite. Aan de zuidzijde van de gang wordt de kamer aan de Rijn opgedeeld in een keuken met bijkeuken en een gang erlangs. De overige ruimten worden gebruikt als bakkerij. Daarvoor wordt het zuidelijke deel van de oorspronkelijke gang verwijderd.

Verdere aanpassingen aan zowel de winkel als het bouwdeel aan de Rijn vinden plaats in 1961 en 1976. Daarbij worden telkens muren verwijderd om grotere ruimten te kunnen vormen.

In 1992 wordt voor de bouw van een nieuwe woning de noordzijde van het bouwdeel aan de Rijn afgebroken. In de bakkerij, waarvoor de rest van het bouwdeel

wordt gebruikt, vinden enkele moderniseringen plaats. Van de oorspronkelijke bouws substantie rest vanaf dat moment behalve de balklaag en kap niet meer dan twee gevels en enkele restjes binnenmuur. De kapconstructie wordt in 2011 aangepast na een brand.

Het in 2015 nog aanwezige historische muurwerk ter plaatse van het bouwdeel aan de Rijn, gezien naar het westen. De omtrek van het gebouw uit 1840 is als plattegrond aangegeven.

WAARDERING

Categorie 1: hoge monumentwaarde; behoud noodzakelijk.

Categorie 2: positieve monumentwaarde; behoud wenselijk.

Categorie 3: indifferente monumentwaarde; aangepaste vervanging mogelijk.

Bouwmassa: cat. 3

De bouwmassa van Hoofdstraat 44a bestaat uit een drie delen: een bouwdeel van één bouwlaag onder een zadeldak met achterschild uit 1930, een bouwdeel evenwijdig daaraan van één bouwlaag onder een platdak uit 1930 en 1976 en een bouwdeel aan de Rijn van één bouwlaag onder een afgeplat schilddak uit 1840. Behalve het deel onder het platte dak, zijn beide andere delen resten van een groter volumes die bij de bouw van Hoofdstraat 44 in 1992 en een brand in 2011 ingrijpend zijn aangetast. Beide delen zijn mede daardoor weinig beeldbepalend en hebben in samenhang met het ex- en interieur een indifferente monumentwaarde. Die is ook van toepassing op het bouwdeel onder het platte dak vanwege de geringe leeftijd en het ontbreken van beeldbepalende kwaliteiten.

Draagconstructies: cat. 3

De draagconstructie van het bouwdeel uit 1930 bestaat waarschijnlijk uit enkelvoudige balklagen. De constructie is niet bijzonder en zal gezien de bouwtijd ook geen drager zijn van waardevolle bouwhistorische informatie. Hiervoor geldt een indifferente monumentwaarde. Die waardering is om dezelfde redenen ook van toepassing op de kapconstructie met kreupele stijlsparren en de enkelvoudige balklaag van het platte dak van het naastgelegen bouwdeel.

De draagconstructie van het bouwdeel aan de Rijn bestaat uit een geprofileerde enkelvoudige balklaag uit 1840. De vormgeving en zwaarte van de balken is ongebruikelijk voor de bouwtijd en oogt ouder. Op de constructie zijn sporen zichtbaar van de verdwenen indeling van het bouwdeel en de afwerking van verschillende ruimten. Door de incorporatie van de oostelijke uitbouw van het bouwdeel in 1930, de sloop van het noordelijk deel in 1992 en de brand in 2011, is het niet meer mogelijk een compleet beeld te krijgen van de oorspronkelijke opzet van het bouwdeel en de latere veranderingen. De balken met bouwhistorische informatie daarop hebben zodoende enkel een meer algemene historische waarde gekregen, die maar beperkt nog iets over het gebouw zelf zegt. Om die reden is een positieve waardering te zwaar en is gekozen voor een indifferente monumentwaarde. Die is ook van toepassing op de niet bijzondere en in 1992 ingekorte en in 2011 gedeeltelijk afgebrande kapconstructie.

Exterieur: cat. 3

De gevels van het bouwdeel uit 1930 zijn gebouwd in een sobere en voor die tijd gangbare stijl. In 1961 is het gevelbeeld aangetast door het plaatsen van een nieuwe pui en in 1976 door het overbouwen van de binnenplaats. Vanwege de weinig bijzondere architectuur en de aantasting ervan in 1961 en 1976 geldt, in samenhang met de bouwmassa en het interieur, voor de gevels van het bouwdeel uit 1930 een indifferente monumentwaarde. Die is ook van toepassing op de uit dezelfde tijd daterende garage gevel van het bouwdeel ernaast.

De westgevel van het bouwdeel aan de Rijn dateert in opzet waarschijnlijk uit 1840, maar is nadien gepleisterd, waarschijnlijk om bouwsporen te maskeren. Door het dichtmetselen van deuren en vensters en het verwijderen van de gootlijst is nauwelijks sprake van enige architectuur. Bouwhistorisch is de gevel evenmin waardevol omdat het beeld van de oorspronkelijke indeling en architectuur door de in 1992 verdwenen noordzijde incompleet is. Voor de gevel geldt daarom een indifferente monumentwaarde. Deze waardering is ook van toepassing op de zuidgevel, die tot 1935 de gemeenschappelijke muur met de toen gesloopte zuidvleugel vormde. Ook hier is het twijfelachtig in hoeverre bouwhistorische informatie in het muurwerk het beeld van het pand aanvult.

Interieur: cat. 3

De indeling en afwerking van het bouwdeel uit 1930 zijn door latere verbouwingen nagenoeg teniet gedaan. Enkel een pui tussen de winkel en het bouwdeel aan de Rijn en de balustrade langs de trap herinneren aan de bouwtijd, maar zijn vanwege de sobere opzet en het ontbreken van context van weinig waarde. Voor het interieur van het bouwdeel uit 1930 geldt daarom een indifferente monumentwaarde. Die is ook van toepassing op de garage en overbouwde binnenplaats die recent zijn afgewerkt.

De indeling van het bouwdeel aan de Rijn dateert voor wat betreft enkele muurfragmenten nog uit 1840. Deze geven geen enkel beeld van de oorspronkelijke indeling van het bouwdeel. De onderlingen samenhang is door latere verbouwingen volledig verdwenen en is door de sloop van het noordelijk deel van het bouwdeel in 1992 incompleet. Toen is ook het interieur gemoderniseerd. De Interieurafwerking uit 1840 is beperkt tot resten van de beschilderde zoldering. Deze geven een indruk van de afwerking van enkele ruimten, maar kunnen wederom door de sloop van de noordzijde van het bouwdeel en de brand in 2011 niet in een bredere context worden geplaatst, die een indruk geeft van het oorspronkelijk ruimtegebruik. Om die reden heeft het interieur van het bouwdeel aan de Rijn een indifferente monumentwaarde.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Berends, G., *Historische houtconstructies in Nederland*, Arnhem 1999.
- Haslinghuis, E.J. / H. Janse, *Bouwkundige Termen*. Leiden 1997.
- Stenvert, R. e.a., *Monumenten in Nederland, Zuid-Holland*. Zwolle 2004.